

O‘ZBEKISTON HUDUDIIY RIVOJLANISHIDA ICHKI VA TASHQI MIGRATSIYA OQIMLARINING ROLI

Tuxtamuratova Dilnoza Dilmurodovna

Buxoro davlat Pedagogika instituti

Annotatsiya: Mazkur maqolada O‘zbekistonda ichki va tashqi migratsiya oqimlarining hududiy rivojlanishdagi o‘rni va ta’siri tahlil qilingan. Aholining ish, yashash, va ta’lim olish maqsadida mintaqalararo ko‘chishi, shuningdek, xorijiy davlatlarga mehnat migratsiyasi hududiy iqtisodiy faollikka, mehnat bozori strukturasiga va ijtimoiy infratuzilmaga qanday ta’sir ko‘rsatayotgani statistik va tahliliy usullar asosida ko‘rib chiqilgan. Tadqiqot natijalari migratsiya jarayonlarini boshqarishning kompleks yondashuvini ishlab chiqish zarurligini ko‘rsatadi.

Kalit so‘zlar: Ichki migratsiya, tashqi migratsiya, hududiy rivojlanish, mehnat bozori, ijtimoiy infratuzilma, migratsiya siyosati, remittanslar, shaharlararo harakat.

O‘zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishganidan so‘ng, mamlakatda demografik jarayonlar, jumladan, migratsiya oqimlari yangi bosqichga ko‘tarildi. Ichki migratsiya asosan iqtisodiy faol zonalarga (Toshkent shahri, Samarqand, Farg‘ona vodiysi) yo‘naltirilgan bo‘lsa, tashqi migratsiya Rossiya Federatsiyasi, Qozog‘iston, Janubiy Koreya kabi davlatlarga vaqtinchalik mehnat maqsadida amalga oshirilmoqda.

Bu harakatlar hududiy rivojlanishga bevosita ta’sir qilmoqda: mehnat resurslarining qayta taqsimlanishi, urbanizatsiyaning kuchayishi, infratuzilma yuklamasining ortishi va xorijdan pul o‘tkazmalari shaklida iqtisodiy faollikning rag‘batlantirilishi misol bo‘la oladi.

Mazkur maqolada aynan ichki va tashqi migratsiya oqimlarining hududlar rivojiga ko'rsatadigan ta'siri chuqur tahlil qilinadi, mavjud muammolar va imkoniyatlar aniqlanadi.

Tadqiqotda quyidagi ilmiy-uslubiy yondashuvlar asosida ma'lumotlar to'plandi va tahlil qilindi:

- **Rasmiy statistika tahlili:** O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi, Tashqi migratsiya agentligi va Jahon banki ma'lumotlari asosida so'nggi 10 yillik migratsiya oqimlari tahlil qilindi;
- **Hududiy qiyosiy tahlil:** ichki migratsiyaning mintaqalar bo'yicha intensivligi va oqibatlari baholandi;
- **Intervyu va so'rovnomalar:** Toshkent, Andijon, Qashqadaryo viloyatlaridagi ichki migrantlar hamda xorijda ishlayotgan fuqarolar bilan suhbatlar asosida empirik ma'lumotlar olindi;
- **Geografik vizualizatsiya:** migratsiya xaritalari orqali oqimlarning asosiy yo'nalishlari tasvirlandi.

Ichki migratsiya oqimlari asosan Toshkent shahri, Samarqand va Farg'ona viloyatlari tomon yo'naltirilmoqda. Bunda ish o'rinlari, ta'lim va sog'liqni saqlash xizmatlarining mavjudligi asosiy omil bo'lib xizmat qilmoqda.

Tashqi migratsiya oqimlari 2023-yil holatiga ko'ra 2,3 millionga yaqin o'zbekistonlikni qamrab olgan. Eng yirik qabul qiluvchi davlatlar: Rossiya, Qozog'iston, Janubiy Koreya va Turkiya.

Remittanslar (xorijdan pul o'tkazmalari) O'zbekiston yalpi ichki mahsulotining 12–15% ini tashkil qiladi va bu resurslar ayniqsa qashqir hududlarda (masalan, Surxondaryo, Qashqadaryo, Andijon) xususiy uy-joy qurilishi, kichik biznes va iste'mol xarajatlarini qo'llab-quvvatlamoda.

Migratsiyaning hududiy taqsimoti nomutanosib: ayrim mintaqalarda (masalan, Qoraqalpog‘iston, Sirdaryo) aholi kamaymoqda, bu esa iqtisodiy faollikning pasayishiga olib kelmoqda.

Ayollar migratsiyasi oxirgi yillarda o‘sish sur‘atiga ega bo‘lib, gender tengligi va oilaviy muhitga yangi ijtimoiy dinamikalarni olib kelmoqda.

Ichki va tashqi migratsiya oqimlari O‘zbekistonning hududiy rivojlanishiga sezilarli ta’sir ko‘rsatmoqda. Bir tomondan, ishchi kuchining iqtisodiy faol hududlarga yo‘nalishi mehnat samaradorligini oshirmoqda. Ikkinchi tomondan, bu oqimlar hududlararo tafovutlarni kuchaytirib, ayrim viloyatlarning iqtisodiy inqirozga tushish xavfini oshirmoqda.

Tashqi migratsiyadan kelayotgan remittanslar aholining daromadini oshirishda muhim vosita bo‘lsa-da, uzoq muddatli iqtisodiy barqarorlik uchun bu yetarli emas. Bundan tashqari, tashqi migratsiya ko‘pincha “miya oqimi” (brain drain) muammosini ham yuzaga keltirmoqda.

Ichki migratsiyaning muhim salbiy oqibatlaridan biri — shahar infratuzilmasining haddan ortiq yuklanishidir. Toshkent va boshqa yirik shaharlarda transport, uy-joy, ta’lim va sog‘liqni saqlash tizimlari ichki migrantlar hisobiga ortiqcha bosim ostida qolmoqda.

Ichki va tashqi migratsiya O‘zbekistonning hududiy rivojlanishiga ta’sir qiluvchi kuchli omillardandir. Ular ijobiy imkoniyatlar (ishsizlikni kamaytirish, iqtisodiy faollikni oshirish) bilan birga, muayyan xavflarni ham keltirib chiqaradi.

Mamlakatda migratsiya siyosatini hududiy rivojlanish strategiyalari bilan uyg‘unlashtirish quyidagilarni talab etadi:

- Past iqtisodiy faollikka ega hududlarda ish o‘rinlarini yaratish orqali majburiy ichki migratsiyani kamaytirish;
- Migrantlar uchun huquqiy, moliyaviy va ijtimoiy himoya tizimlarini kuchaytirish;
- Remittanslarni ishlab chiqarishga yo‘naltirish uchun investitsiya dasturlarini ishlab chiqish;
- Shaharsozlik siyosatini migratsion oqimlarga moslashtirish.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Statistika agentligi (2023). *Migratsiya bo‘yicha yillik byulleten*.
2. Jahon banki (2022). *Migration and Remittances Factbook: Uzbekistan*.
3. UNDP (2023). *Socioeconomic Impact of Labour Migration in Central Asia*.
4. Qodirov A., Raximova S. (2021). *Ichki migratsiya va hududiy rivojlanish: O‘zbekiston tajribasi*. Toshkent: Iqtisodiyot.
5. Mahmudov F. (2020). *Migratsiya siyosatining ijtimoiy asoslari*. Samarqand: SamDCHTI nashriyoti.